

PENDEKATAN DAKWAH MASYARAKAT ORANG ASLI DI NEGERI PAHANG

Oleh:

Ab. Aziz Mohd Zin *
Ahmad Redzuwan Mohd Yunus **

Abstract

The research is specifically aimed to identify the approach of da'wah to Orang Asli community in Pahang. There are two main methods used in this particular research, library research and field research. Meanwhile, the deduction and induction methods are used specifically for data analysis. The finding of the research from various approaches such as through education, welfare, economic and social have been implemented by the Department of Islamic Religious of Pahang, Department of Orang Asli Affairs Pahang, Malaysian Muslim Welfare Organization of Pahang division and the Civilization Development of Asli Community towards the Orang Asli community.

PENDEKATAN DAKWAH JAIP

JAIP adalah merupakan salah sebuah daripada 30 Jabatan atau Pejabat Kerajaan Negeri di Negeri Pahang Darul Makmur dan ibu pejabatnya terletak di Pekan. JAIP ditubuhkan pada tahun 1926, dikenali dengan nama Majlis Anggota Islam. Al-Marhum Yang Amat Mulia Tengku Besar Sulaiman Ibn al-Marhum Sultan Ahmad dilantik sebagai ketuanya yang pertama. Ia mula beroperasi di sebuah bangunan kayu yang kecil, berhampiran dengan tempat kediaman al-marhum. Kemudian pejabatnya dipindahkan pula ke Balai Hinggap di pinggir Sungai Pahang di Pekan Lama, Pekan. Pada 25 Mei 1973, Jabatan Agama Islam Negeri Pahang

* Ab. Aziz Mohd Zin, Ph.D adalah Profesor di Jabatan Dakwah dan Pembangunan Insan dan Pengarah (sehingga September 2006), di Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.

** Ahmad Redzuwan Mohd Yunus, Ph.D adalah Pensyarah Kanan di Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia.

telah dengan rasminya ditempatkan di bangunan sekarang. Dalam melaksanakan fungsinya, JAIP mempunyai tujuh bahagian iaitu Bahagian Khidmat Pengurusan, Dakwah, Penyelidikan, Pendidikan, Penguatkuasaan dan Pendakwaan, Pentadbiran Undang-undang Syariah dan Pengurusan Masjid. Melalui Bahagian Dakwah di bawah Unit Ukhuwwah, aktiviti-aktiviti dakwah kepada masyarakat Orang Asli telah dirancang dan dilaksanakan.¹

Untuk melakukan dakwah secara terancang, pihak jabatan telah memperkenalkan satu program induk bagi semua aktiviti dakwah di Negeri Pahang. Program ini dirancang di bawah perancangan lima tahun Jabatan Agama Islam Pahang yang bermula pada tahun 2001-2005. Program ini dinamakan sebagai Dakwah Perdana Darul Makmur (DPDM).²

Sehubungan dengan program³ DPDM ini, pelbagai aktiviti dan program telah diatur termasuklah kepada masyarakat Orang Asli. Program ini dilaksanakan kerana dakwah kepada Orang Asli tidak dijalankan secara teratur dan terdapatnya usaha-usaha dari agama lain seperti Kristian yang berusaha secara bersungguh-sungguh untuk mengkristiankan mereka. Oleh itu program ini dirancang untuk mencapai matlamat-matlamat seperti berikut:⁴

- Membina hubungan mesra di antara Orang Asli dengan pemimpin serta petugas-petugas dakwah dengan memperkenalkan ajaran

¹ Jabatan Agama Islam Pahang, <http://www.pahang.gov.my/jaip/>, 27 Julai 2004. Lihat juga Jabatan Agama Islam Pahang (t.t), "Maklumat Korporat Jabatan Agama Islam Pahang," *Risalah Jabatan Agama Islam Negeri Pahang*. Pekan: Jabatan Agama Islam Pahang, h. t.h.

² Jabatan Agama Islam Pahang (t.t). *Dakwah Perdana Darul Makmur*. Pekan: Jabatan Agama Islam Pahang, h. 1-2.

³ Program ini dibahagikan kepada empat zon. Zon satu terdiri daripada Pekan, Rompin dan Muadzam Shah. Zon dua iaitu Kuantan, Maran dan Chenor. Zon tiga pula Temerloh, Jerantut dan Bentong. Manakala zon empat Raub, Lipis dan Cameron Highlands. Lihat Jabatan Agama Islam Pahang (2001). "Kertas Cadangan Program Dakwah Kepada Masyarakat Orang Asli Negeri Pahang Dakwah Perdana Darul Makmur." Pekan: Jabatan Agama Islam Pahang, h. t.h.

⁴ Jabatan Agama Islam Pahang (t.t), *op.cit.*, h. 5. Temu bual juga diadakan dengan En. Mohd Ghazali b. Abd. Aziz, Ketua Penolong Pengarah Bahagian Dakwah JAIP, di JAIP, Pekan, pada 27 Disember 2004, pukul 3.00 petang.

Islam secara dakwah *bi al-hāl*.⁵

- Memperkenalkan ajaran Islam secara lebih berkesan dan menyeru Orang Asli supaya memeluk agama Islam.
- Ke arah mewujudkan perkampungan Orang Asli yang pada keseluruhannya beragama Islam.
- Membendung *di'āyah* dan hasutan yang memecahbelahkan masyarakat Orang Asli seperti gerakan mengkristiankan masyarakat Orang Asli.

Untuk mencapai objektif yang dirancang, maka pelbagai aktiviti telah disusun di bawah program DPDM ini khususnya kepada masyarakat Orang Asli sama ada dari sudut kebajikan mahupun pendidikan

a. Dakwah Dari Sudut Kebajikan

Pada peringkat awal setiap program dakwah yang diadakan, JAIP akan mengadakan program ramah mesra dengan sasaran. Program ini bertujuan untuk merapatkan hubungan antara pendakwah dengan penduduk tempatan serta menjelaskan kepada mereka tujuan program ini diadakan. Majlis suai kenal ini penting dilaksanakan dan sebahagian besar acara yang dilaksanakan meliputi proses menjalin hubungan kemesraan antara penduduk tempatan dengan pendakwah. Antara aktiviti yang diadakan adalah untuk merapatkan hubungan dengan penduduk iaitu mengadakan aktiviti ziarah bagi menganalisis *mad'ū* dari sudut cara hidup dan penerimaan mereka, mengadakan aktiviti khusus untuk kaum ibu, belia, pelajar dan kanak-kanak seperti acara sukaneka dan mengadakan perlawanan persahabatan antara kumpulan penganjur dan penduduk tempatan.⁶

Bagi memperlihatkan ajaran Islam sebagai agama yang mengutamakan kebaikan, saling bantu membantu dan membina kemajuan manusia,

⁵ Program dakwah *bi al-hāl* ini dikhususkan untuk semua masyarakat Orang Asli yang berdaftar di JHEOA Pahang. Ia diadakan di seluruh daerah di negeri ini dan sebagai permulaan tiga daerah yang mempunyai bilangan Orang Asli teramai telah dipilih iaitu Temerloh, Kuala Lipis dan Rompin. JAIP memperuntukkan RM150,000 untuk menjayakan program ini. Lihat Jabatan Agama Islam Pahang (2001), "Laporan Aktiviti Bahagian Dakwah JAIP". Pekan: Bahagian Dakwah, JAIP. Lihat juga Berita Harian (2001), "RM 150,000 Untuk Program Dakwah Orang Asli, *Berita Harian*, 26 November, h. 15.

⁶ Jabatan Agama Islam Pahang (2001), *op.cit.*

program motivasi telah dianjurkan. Sasaran motivasi ini ditujukan kepada kumpulan pelajar, remaja, kaum ibu dan kaum bapa. Aktiviti motivasi ini dibuat dengan menggunakan teknik merangsang pemikiran, merubah cara berfikir, memperkenalkan teknik berfikir secara positif dan lain-lain aktiviti yang boleh merangsang peserta motivasi.⁷

Untuk memperlihatkan Islam sebagai agama yang mengutamakan kebersihan dan saling menitikberatkan kerjasama, aktiviti gotong royong telah diadakan di perkampungan Orang Asli yang telah diziarahi dengan membersihkan kawasan kemudahan awam, membina jambatan, membina tempat istirahat atau membaiki rumah-rumah penduduk yang daif. Aktiviti ini akan menjadi kenangan kepada penduduk dan juga pendakwah. Ini juga dianggap satu proses menjalin hubungan antara penduduk dengan pendakwah.⁸

Di samping itu, aktiviti kebajikan yang lain turut diadakan seperti pemeriksaan kesihatan, pameran khidmat bomba, pameran keselamatan dan juga penyampaian bantuan kepada keluarga termiskin.⁹

Bagi aktiviti secara khusus untuk mereka yang menganut agama Islam, pihak JAIP turut mengadakan majlis berbuka puasa, sambutan hari raya dan sebagainya bersama penduduk. Ia bertujuan untuk merapatkan lagi silaturahim dan secara tidak langsung boleh menarik minat mereka yang belum memeluk Islam untuk berbuat demikian.¹⁰

b. Dakwah Dari Sudut Pendidikan

Dakwah dari sudut pendidikan banyak dilakukan oleh JAIP, terutamanya selepas sasaran memeluk agama Islam. Setelah sasaran memeluk agama Islam, JAIP telah menganjurkan kelas agama. Kelas agama merupakan program susulan setelah ada di kalangan masyarakat Orang Asli yang memeluk Islam. Memandangkan mereka masih baru dalam Islam, sudah tentu memerlukan tunjuk ajar dan pendidikan. Maka JAIP

⁷ Jabatan Agama Islam Pahang (t.t). "Pelaksanaan Modul Dakwah *Bi al-Hal* Fasal 1 Khas Masyarakat Orang Asli Negeri Pahang". Pekan: Jabatan Agama Islam Pahang.

⁸ Jabatan Agama Islam Pahang (2001), *op.cit.*

⁹ En. Mohd Ghazali b. Abd. Aziz, Ketua Penolong Pengarah Bahagian Dakwah JAIP. Temu bual pada 27 Dis. 2004, 3.00 petang.

¹⁰ Jabatan Agama Islam Pahang (2001), *op.cit.* Lihat juga Khabar Pahang (2000), "Khabar Dari Dewan." Kuantan: Pejabat Setiausaha Akhbar, h. 16.

telah mengadakan kelas-kelas agama bagi menguatkan kefahaman dan pegangan mereka terhadap agama Islam. Mereka akan diajar oleh guru yang telah dikhaskan untuk mengajar mereka. Di antara perkara yang diajarkan ialah cara-cara mengangkat hadas besar, hadas kecil, cara-cara sembahyang dan amalan-amalan asas agama yang lain. Semasa belajar, JAIP menyediakan risalah-risalah kecil yang mengandungi asas-asas agama sebagai panduan kepada mereka. Risalah-risalah akan diberi kepada mereka yang mengikuti kelas agama oleh guru-guru mereka. Ia sebagai rujukan kepada mereka semasa belajar.¹¹

Selain daripada kelas agama, JAIP juga telah menganjurkan kursus-kursus dakwah dan peningkatan penghayatan Islam. Ia merupakan program susulan kepada masyarakat Orang Asli yang telah memeluk Islam. Biasanya program ini dibuat di peringkat daerah Negeri Pahang dengan mengumpulkan mereka secara besar-besaran. Masyarakat Orang Asli yang telah memeluk Islam dan tinggal berselerak di setiap daerah Negeri Pahang, akan dipanggil untuk mengikuti program di suatu tempat yang khas. Tujuan program ini adalah untuk menyatukan mereka dan dapat kenal mengenali di antara satu sama lain dan meningkatkan kefahaman Islam di kalangan masyarakat Orang Asli. Antara program yang telah diadakan adalah seperti Program Peningkatan Penghayatan Islam Saudara Baru dan Pemantapan Akidah dan Fardu Ain.¹²

Bagi meningkatkan kualiti pembacaan al-Quran, JAIP dengan kerjasama JHEOA telah memberi bimbingan membaca al-Quran kepada mereka yang telah memeluk Islam. Langkah ini diambil bagi melahirkan ramai pendakwah di kalangan masyarakat ini yang boleh membantu saudara mereka untuk lebih memahami Islam melalui kefahaman daripada kitab suci tersebut. Sebagai inisiatif ke arah tersebut, majlis Tilawah Peringkat Negeri telah diadakan dengan melibatkan penyertaan di kalangan Orang Asli.¹³ JAIP turut juga memberi pendidikan Islam kepada

¹¹ Jabatan Agama Islam Pahang (2003), "Laporan Program Kepada Saudara Baru Orang Asli Negeri Pahang." h. 3.

¹² Jabatan Agama Islam Pahang (t.t), "Jadual Pelaksanaan Program Dakwah dan Peningkatan Penghayatan Islam Masyarakat Orang Asli Negeri Pahang". Pekan: Jabatan Agama Islam Pahang. Pemerhatian turut serta dalam Kursus Pemantapan Akidah dan Penghayatan Islam Saudara Baru Masyarakat Orang Asli Daerah Jerantut / Rompin dan Cameron Highlands, pada 17-19 Ogos 2004, di Tekam Plantations Resort, Jerantut.

¹³ *Berita Harian* (2001), "JHEOA, JAIP Bimbing Orang Asli Baca al-Quran," *Berita Harian*, 14 Julai, h. 10.

masyarakat ini melalui ceramah agama bersempena dengan hari-hari kebesaran dalam Islam seperti Maal Hijrah dan Israk Mikraj.¹⁴

Berdasarkan data-data tersebut, dapat disimpulkan bahawa berdasarkan matlamat dakwah kepada masyarakat Orang Asli seperti mana yang digariskan oleh JAIP melalui program DPDM, pelbagai program dakwah telah dirancang sama ada melalui kebajikan mahupun pendidikan. Dakwah melalui kebajikan banyak ditumpukan sebelum sasaran memeluk agama Islam, manakala dakwah melalui pendidikan pula banyak ditumpukan selepas sasaran memeluk Islam walaupun matlamat yang digariskan tidak menjelaskan secara nyata matlamat dakwah kepada Orang Asli selepas mereka memeluk Islam.

PENDEKATAN DAKWAH JHEOA NEGERI PAHANG

JHEOA Negeri Pahang telah ditubuhkan pada tahun 1953 dan penempatan awalnya ialah bertempat di Sg. Kerpan, Kuala Lipis. Pada tahun 1965, pusat pentadbirannya dipindahkan ke Padang Lalang, Kuantan. Manakala pada tahun 1982, ia berpindah ke Tingkat 2, Wisma Sri Pahang, Kuantan dan pada tahun 1983 hingga sekarang pusat pentadbirannya berada di Tingkat 5, Wisma Persekutuan Kuantan.¹⁵ Jabatan ini terdapat di sepuluh daerah iaitu di Kuantan, Pekan, Rompin, Temerloh, Bentong, Raub, Jerantut, Lipis, Maran dan Cameron Highlands.¹⁶

Di bawah JHEOA Negeri Pahang, terdapat enam unit yang penting untuk menjayakan segala matlamat penubuhannya. Unit tersebut ialah Unit

¹⁴ Jabatan Agama Islam Pahang (2001), *op.cit.* Lihat juga *Khabar Pahang* (2000), *op.cit.*, h. 16.

¹⁵ Bakar b. Unus (t.t). "Ibu Pejabat Pentadbiran JHEOA Pahang (Dulu dan Sekarang)," dalam *Taklimat Pengurusan dan Pembangunan JHEOA Negeri Pahang Darul Makmur*. Kuantan: JHEOA Negeri Pahang.

¹⁶ Jabatan Hal Ehwal Orang Asli, <http://www.jheoa.gov.my/m-direktori-pahang-htm>, 4 Ogos 2004.

¹⁷ Di bawah unit inilah dahulu terdapatnya unit kerohanian yang secara khusus akan membantu menjayakan program-program dakwah yang dilakukan oleh agensi-agensi tertentu. Unit ini telah dihapuskan pada tahun 2001 dan digantikan dengan Unit Pembangunan Manusia dan Minda. Temu bual dengan En. Ali b. Bakar, Ketua Unit Penyelidikan dan Penerangan JHEOA Negeri Pahang, di JHEOA Negeri Pahang, Kuantan, pada 24 Ogos 2004, pukul 8.40 pagi.

Kewangan dan Bekalan, Unit Kesihatan dan Perubatan, Unit Pembangunan Sosial, Unit Pembangunan Ekonomi, Unit Penyelidikan dan Penerangan¹⁷ dan Unit Latihan.¹⁸

Sebelum tahun 1960, peranan utama jabatan ialah membantu pasukan keselamatan dalam usaha menentang ancaman pengganas komunis. Setelah tamatnya darurat pada tahun tersebut dan wujudnya panduan tugas pembangunan Orang Asli dan pindaan Akta Orang Asli disemak semula (1974), Jabatan telah menyusun semula strategi bagi membolehkannya memberi keutamaan kepada pembangunan sosioekonomi Orang Asli, di samping menguruskan aspek pentadbiran dan kebajikan mereka. Perletakkan senjata oleh Parti Komunis Malaya pada tahun 1989 dan pelancaran Dasar Pembangunan Nasional pada tahun 1991 merupakan titik perubahan yang penting kepada peranan jabatan.¹⁹

Bagi mencapai hasrat tersebut, beberapa matlamat telah digariskan seperti berikut:²⁰

- a. Mengurang dan seterusnya membasmi kemiskinan di kalangan Orang Asli menjelang tahun 2020.
- b. Mengurangkan jurang perbezaan pendapat, pendidikan, kesihatan dan akses kepada kemudahan-kemudahan asas antara masyarakat Orang Asli dan masyarakat umum di Malaysia.
- c. Meningkatkan keupayaan, keyakinan diri, ketabahan, keterampilan dan imej, disiplin, daya tahan dan daya saing masyarakat Orang Asli serta menghapuskan segala bentuk pandangan dan tanggapan negatif serta penysisihan oleh masyarakat umum ke atas masyarakat Orang Asli.
- d. Meningkatkan tahap kesihatan Orang Asli dan menghapuskan segala jenis penyakit berjangkit.

Melalui matlamat yang dirancang oleh JHEOA, terdapat tiga penumpuan yang diberikan terhadap pembangunan masyarakat Orang Asli iaitu pembangunan ekonomi, sosial dan kebajikan. Melalui pembangunan-

¹⁸ Bakar b. Unus (t.t). "Carta Organisasi Jabatan Hal Ehwal Orang Asli Negeri Pahang," *op.cit.*

¹⁹ Wan Said/Zahari (1998). "Kejayaan JHEOA," *Nong Pai*, Jan-Mei. Kuala Lumpur: JHEOA, h. 3.

²⁰ Jabatan Hal Ehwal Orang Asli, <http://www.jheoa.gov.my/m-objektif.htm>, 4 Ogos 2004. Temu bual juga dengan En. Ali b. Bakar, *op.cit.*

pembangunan inilah, dakwah disampaikan dengan secara tidak langsung kepada golongan tersebut.

a. Dakwah Melalui Pembangunan Ekonomi

Dakwah melalui pembangunan ekonomi dapat dilihat dengan kesungguhan JHEOA membuka sebuah pusat latihan untuk melahirkan para usahawan melalui kemahiran hidup. Hasrat tersebut telah tercapai dengan pembukaan sebuah Pusat Latihan Kemahiran di Paya Bungor, Kuantan. Pusat ini terbuka kepada para belia yang berminat untuk menyertainya. Antara bentuk latihan yang ditawarkan ialah seperti kemahiran kraf tangan, jahitan, pertukangan dan mekanikal.²¹

Hasilnya dapat dilihat di mana pada tahun 2002, JHEOA telah berjaya melahirkan seramai 12 orang usahawan. Manakala pada tahun 2003, jumlahnya telah meningkat kepada 53 orang.²²

Selain daripada menyediakan pusat kemahiran, JHEOA juga turut menyalurkan bantuan untuk membantu masyarakat ini meningkatkan pendapatan ekonomi mereka. Bagi mencapai hasrat tersebut, JHEOA telah menyalurkan dana Amanah Ikhtiar Malaysia pada tahun 2000-2003 dalam pelbagai bentuk seperti sayuran, ternakan ikan dan kedai runcit di beberapa buah penempatan seperti Kg. Bt. 8, Sg. Mok, Mikang, Buluh Nipis, Tuang Kerpal, Bt. 3 dan Kg. Belangkap di Rompin serta Kg. Serun di Lipis.²³

b. Dakwah Melalui Pembangunan Sosial

Sebagai sebuah jabatan yang bertanggungjawab untuk memajukan kehidupan Orang Asli, JHEOA telah menyediakan kemudahan pendidikan kepada golongan tersebut. Bermula dengan Kelas Taman Bimbingan Kanak-kanak sehinggalah bantuan kemasukan ke Institusi Pengajian Tinggi. Hasilnya dapat dilihat di mana pada tahun 2002, seramai 12 orang telah berjaya melanjutkan pelajaran ke IPTA dan 9 orang ke IPTS. Manakala pada tahun 2003, 24 orang telah berjaya ke IPTA dan 1 orang ke IPTS.²⁴

²¹ Idrous Sulaiman (2001). "Lawatan Pengarah Bahagian Latihan Ke Paya Bungor," *Nong Pai*. Kuala Lumpur: JHEOA, h. 22 & 24.

²² Bakar b. Unus (t.t). "Bimbingan Usahawan," *op.cit*.

²³ Bakar b. Unus (t.t). "Amanah Ikhtiar Malaysia 2000-2003," *op.cit*.

²⁴ Bakar b. Unus (t.t). "Pelajar-pelajar Orang Asli Negeri Pahang Ke IPTA/ IPTS Tahun 2001-2003," *op.cit*.

Tidak memadai dengan penyediaan kemudahan pendidikan di atas, hasrat untuk merubah dan meningkat kemahiran hidup dalam masyarakat Orang Asli telah diperluaskan lagi dengan menganjurkan beberapa kursus seperti Kursus Perubahan Sikap, Kursus Peningkatan Kemahiran Hidup dan Kursus Kecemerlangan Pelajar. Kursus Perubahan Sikap bertujuan memberi kesedaran, bimbingan, dorongan, tambahan ilmu pengetahuan di samping memberi motivasi dan semangat kepada keluarga termiskin supaya mereka dapat bersama-sama mengambil bahagian dalam arus pembangunan negara. Manakala Kursus Peningkatan Kemahiran Hidup pula bertujuan untuk memahirkkan keluarga termiskin dengan pengetahuan dan pengalaman terutamanya di dalam bidang pertanian, ternakan atau perniagaan. Sementara Kursus Kecemerlangan Pelajar pula bertujuan membentuk sikap positif di kalangan pelajar di samping memberi dorongan untuk mencapai kecemerlangan dalam pembelajaran.²⁵

Di samping tiga kursus utama tersebut, terdapat banyak lagi kursus yang dianjurkan oleh jabatan ini untuk membangunkan kehidupan masyarakat Orang Asli seperti Kursus Integrasi Ternakan, Kursus Pengurusan Ladang, Kursus Teknikal Kawalan Hakisan, Kursus Pembajaan dan Cantasan Tanaman Cempedak dan Rambutan serta Kursus Agronomi Tanaman Nanas.²⁶

Selain daripada kursus, jabatan ini turut memberikan kerjasama untuk menganjurkan bengkel kepada masyarakat Orang Asli seperti Bengkel Moving Forward yang diberikan kepada penduduk kampung Ulu Chemperah, Janda Baik, Bentong pada tahun 2004. Bengkel ini dipecahkan kepada dua kategori iaitu mereka yang berumur kurang 15 tahun dan mereka yang berumur kurang 30 tahun. Bagi kategori pertama, ianya bermatlamat mengembangkan kemahiran berfikir kreatif dan kritis serta membina kemahiran belajar di kalangan murid agar dapat meningkatkan pencapaian akademik. Manakala kategori yang kedua pula, ianya bermatlamat mengembangkan kepimpinan dan ketahanan agar lebih bersedia menghadapi cabaran masa hadapan.²⁷

²⁵ Oba (2001). "Program Pembangunan Manusia dan Minda JHEOA," *op.cit.*, h. 1.

²⁶ Bakar b. Unus (t.t). "Pengembangan," *op.cit.*

²⁷ Halina Mohd Noor (2004). "Mencungkil Pemimpin Muda Orang Asli," *Berita Harian*, 31 Ogos, h. c6.

Bagi tujuan untuk menikmati kehidupan yang lebih baik, JHEOA telah menempatkan masyarakat Orang Asli dalam pembangunan penempatan tersusun, beberapa perancangan telah dilaksanakan seperti Rancangan Pengumpulan Semula (RPS), Penyusunan Semula Kampung (PSK) dan bantuan bencana alam. Bagi rancangan RPS dan PSK, tiga jenis tanaman telah diusahakan untuk pembangunan Orang Asli iaitu getah, kelapa sawit dan sayur.²⁸

c. Dakwah Melalui Kebajikan

Sebagai sebuah jabatan yang secara langsung menguruskan hal ehwal masyarakat Orang Asli, JHEOA telah memberikan kerjasama kepada jabatan-jabatan tertentu untuk melakukan aktiviti dakwah kepada masyarakat Orang Asli di Negeri Pahang. Antara aktiviti yang dibantu oleh JHEOA ialah menyediakan kelas-kelas bimbingan, menyediakan frasarana untuk kursus fardu ain, ceramah agama dan aktiviti dakwah yang dianjurkan oleh Institusi Pengajian Tinggi.²⁹

Selain dari itu, JHEOA juga turut menjayakan majlis tilawah al-Quran. Majlis tersebut diadakan buat kali pertamanya pada tahun 2001 yang terdiri daripada 14 orang peserta iaitu 9 qari dan 5 qariah yang mewakili daerah masing-masing kecuali Maran dan Bentong. Pemenang qari dan qariah akan mewakili Negeri Pahang ke majlis Tilawah al-Quran Orang Asli Peringkat Kebangsaan. Majlis ini bertujuan untuk menguji tahap kemampuan dan pencapaian membaca al-Quran di kalangan mereka.³⁰

Di samping hal-hal kebajikan di atas, JHEOA dengan kerjasama Hospital Tengku Ampuan Afzan, Kuantan, Pejabat Pergigian, Pejabat Kesihatan Daerah Rompin, Persatuan Diabetes Cawangan Pahang dan Unit Kawalan Vektor Hospital Orang Asli Gombak pernah melakukan Khemah Perubatan di perkampungan Orang Asli Sg. Mok, Rompin. Antara perkhidmatan yang disediakan ialah pemeriksaan percuma pergigian,

²⁸ Bakar b. Unus (t.t). "Rancangan Pengumpulan Semula dan Pembangunan Tanah (Ladang/ Kebun)," *op.cit.*

²⁹ Jabatan Hal Ehwal Orang Asli Negeri Pahang (2002). "Laporan Bahagian Penyelidikan dan Penerangan JHEOA." Pahang: Jabatan Hal Ehwal Orang Asli Negeri Pahang. Temu bual dengan En. Ali b. Bakar, *op.cit.*

³⁰ Jabatan Hal Ehwal Orang Asli (2001). "Majlis Tilawah al-Quran Orang Asli Peringkat Negeri Pahang Darul Makmur Kali Pertama/2001," *op.cit.*, h. 26.

rawatan perubatan, ujian darah, ujian berat badan, ujian tekanan darah, ujian pap smear, ujian mata dan perkhidmatan farmasi.³¹

Bagi memudahkan masyarakat ini untuk mendapatkan rawatan kesihatan yang sebaik mungkin, JHEOA telah menyediakan 8 klinik desa, 37 balai rawatan dan 3 pusat transit.³²

Selain daripada kemudahan di atas, banyak kemudahan infrastruktur dan kemudahan awam yang disediakan oleh jabatan untuk pembangunan masyarakat dan melancarkan kerja-kerja dakwah seperti menyediakan jalan masuk ke perkampungan, menyediakan bekalan elektrik, menyediakan bekalan air, menyediakan surau dan menyediakan perumahan PPRT (Projek Perumahan Rakyat Termiskin).³³

Di samping itu, menurut En. Ali b. Bakar, JHEOA turut menghulurkan sumbangan peralatan sembahyang seperti kain pelekat dan telekung kepada mereka yang telah memeluk agama Islam. Malah JHEOA juga pernah mengadakan majlis berbuka puasa dan sambutan hari raya di perkampungan Orang Asli.³⁴

Berdasarkan data-data di atas, dapat difahami jabatan ini sebenarnya telah terlibat secara tidak langsung dengan kerja-kerja dakwah kepada masyarakat Orang Asli. Ini dapat dibuktikan dengan pembangunan yang disalurkan kepada masyarakat tersebut sama ada dari sudut ekonomi, sosial mahupun kebajikan.

PENDEKATAN DAKWAH PERKIM BAHAGIAN PAHANG

PERKIM Bahagian Pahang telah ditubuhkan pada tahun 1972 dan beroperasi di Tingkat 3, Jalan Gambut, Kuantan.³⁵ Orang yang

³¹ Zaharah Manna (2002). "200 Orang Asli Dapat Rawatan," *Berita Harian*, 22 Disember, h. 7.

³² Bakar b. Unus (t.t). "Kedudukan Bangunan Klinik Desa, Balai Rawatan dan Pusat Transit Di Perkampungan Orang Asli Di Negeri Pahang," *op.cit.*

³³ Bakar b. Unus (t.t). "Kategori Jalan Masuk, Bekalan Letrik, Bekalan Air dan Kedudukan Perumahan PPRT Di Perkampungan Orang Asli Di Negeri Pahang," *op.cit.*

³⁴ Temu bual dengan En. Ali b. Bakar, *op.cit.*

³⁵ PERKIM Bahagian Pahang (2002). "PERKIM Satu Tinjauan," *Risalah PERKIM*. Kuantan. PERKIM Bahagian Pahang, h. 5.

bertanggungjawab menubuhkan PERKIM Pahang ialah Dato' Haji Abdul Aziz b. Ahmad dan beliau merupakan pengerusi yang pertama bagi pertubuhan tersebut.³⁶ Ketika ini, PERKIM bahagian Pahang diterajui oleh Dato' Haji Abdul Rashid b. Haji Abdul Rahman sebagai Pengerusi dan Tuan Haji Zainal Abidin Haji Abu Bakar sebagai Setiausaha.³⁷

Terdapat 11 cawangan PERKIM di seluruh Negeri Pahang iaitu PERKIM Cawangan Daerah Kuantan, Pekan, Maran, Temerloh, Lipis, Cameron Highlands, Wanita PERKIM Bahagian Negeri Pahang, Cawangan Daerah Kuantan, Pekan, Bentong dan Jerantut.³⁸

Sebagai sebuah pertubuhan dakwah, PERKIM telah menggariskan lima matlamat penubuhannya seperti berikut:³⁹

- Dakwah: Menjalankan dakwah Islamiah kepada orang-orang Islam dan bukan Islam dengan cara positif dan berkesan.
- Pelajaran: Memberi, mengadakan, mengurus dan menjalankan pelajaran dan pendidikan Islam menerusi segala media dan dengan cara yang sah di sisi undang-undang.
- Kebajikan: Menjalankan semua kerja-kerja kebajikan termasuk memberi bantuan, derma, biasiswa atau dermasiswa kepada mereka yang berkelayakan serta menjalankan kerja-kerja amal jariah kepada golongan yang sakit, susah, miskin serta kepada Saudara-saudara Baru.
- Kerjasama dalam bidang agama Islam: Menubuhkan perantaraan dan kerjasama dengan pertubuhan-pertubuhan dan badan-badan Islam lain demi kemajuan agama Islam.

³⁶ PERKIM Bahagian Pahang (1992). "Ucapan Perasmian Mesyuarat Agung PERKIM Bahagian Negeri Pahang Oleh Dato' Haji Ahmad b. Mohd Zin," dalam Mesyuarat Agung PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-20," 14 Jun, h. 6.

³⁷ PERKIM Bahagian Pahang (2003). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 2002," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-31, 6 Julai, h. 14.

³⁸ PERKIM Bahagian Pahang (2004). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 2000," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali ke-32, 3 Julai.

³⁹ PERKIM (1983). *Cenderamata Perasmian Bangunan Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia*. Kuantan: PERKIM Bahagian Pahang, h. 21. Juga temu bual dengan En. Ahmadi b. Abdullah, Pegawai Dakwah PERKIM Bahagian Negeri Pahang, di PERKIM Bahagian Negeri Pahang, Kuantan, pada 24 Ogos 2004, pukul 11.15 pagi.

- Lain-lain: Menjalankan lain-lain kegiatan demi kepentingan dan kemajuan agama Islam.

Melalui matlamat yang dirancang di atas, PERKIM telah melaksanakan aktiviti dakwah melalui dua pendekatan iaitu melalui pendekatan pendidikan dan kebajikan sama ada sebelum sasaran memeluk Islam mahupun selepas sasaran menerima Islam.

a. Dakwah Melalui Aktiviti Pendidikan

Sebelum masyarakat Orang Asli memeluk agama Islam, PERKIM akan mengadakan program ziarah ke perkampungan mereka. Semasa berziarah pendakwah PERKIM banyak menggunakan logik akal dalam setiap pertemuan dengan mereka supaya mereka dapat berfikir mengenai kebenaran agama Islam. Pendekatan ini pernah digunakan di Pos Sinderot dan Lenjang di daerah Lipis.⁴⁰

Selepas sasaran memeluk Islam, pendidikan kepada masyarakat Orang Asli telah diperluaskan dengan mengadakan beberapa program dakwah seperti ceramah agama⁴¹ dan latihan amali mengenai ibadat. Melalui kerjasama PERKIM bahagian dan cawangan serta JHEOA, program tersebut telah diadakan di perkampungan Orang Asli seperti di Kg. Telok Gunung, Sg. Tementong, Sg. Padi dan Pantos di Lipis, Sg. Bangkong, Sg. Tiang dan Sg. Kucing di Jerantut, Sg. Mas, Sg. Lembing dan Buluh Nipis di Muadzam Shah dan di Pos Penderas, Temerloh⁴² serta Kg. Hulu Parih dan Gapoi di Bentong.⁴³

⁴⁰ PERKIM Bahagian Pahang (1998). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 1997," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-26, 5 Julai, h. 20.

⁴¹ Terdapat pelbagai ceramah agama yang diadakan khusus ketika menyambut hari-hari kebesaran dalam Islam seperti Israk Mikraj dan Maulidur Rasul telah diadakan oleh PERKIM kepada Saudara Baru. Lihat PERKIM Bahagian Pahang (2001). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 2000," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-29, 26 Mei.

⁴² PERKIM Bahagian Pahang (1997). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 1996," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-25, 6 Julai, h. 19.

⁴³ PERKIM Bahagian Pahang (1996). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1995," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-24, 7 Julai, h. 25-26.

Selain daripada itu, pendidikan Islam turut diberikan oleh PERKIM dengan mengadakan kelas fardu ain dan kursus-kursus dakwah. Kelas fardu ain pernah diadakan seperti di kampung Orang Asli Sg. Gapoi, Bentong.⁴⁴ Manakala kursus dakwah pula pernah diadakan di Sg. Temetong, Kuala Lipis⁴⁵ dan di Pos Penderas, Temerloh.⁴⁶

Di samping pendidikan di atas, masyarakat Orang Asli juga didedahkan dengan pendidikan yang lain seperti mendidik mereka untuk memasak dan membina kemahiran dengan mengadakan kelas masakan dan kraf tangan seperti mana yang diadakan kepada Saudara Baru di Sg. Ruil, Cameron Highlands.⁴⁷

Tidak memadai dengan sumbangan tersebut, sebagai menunjukkan komitmen untuk memajukan masyarakat Orang Asli, PERKIM telah mewujudkan Kampung Bimbingan. Antara kampung yang terpilih ialah Kg. Sg. Mas, di Kuantan, Kg. Ulong, di Cameron Highlands, Kg. Gadak dan Kg. Bukit Serdang di Rompin dan Kg. Temetong di Lipis. Di Kampung tersebut akan ditempatkan seorang guru agama untuk mengajar penduduk kampung dengan dipantau oleh pegawai dakwah PERKIM.⁴⁸

Bagi mengukuhkan amalan solat masyarakat Orang Asli, program solat berjemaah telah diadakan di perkampungan tertentu pada tiap-tiap malam Jumaat bersama penduduk kampung seperti mana yang diadakan di Kg. Sg. Ruil, Cameron Highlands.⁴⁹

b. Dakwah Melalui Aktiviti Kebajikan

Sebagai sebuah organisasi yang prihatin terhadap kehidupan masyarakat Orang Asli, PERKIM akan membuat bancian penduduk,

⁴⁴ PERKIM Bahagian Pahang (1998). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 1997," *op.cit.*, h. 20.

⁴⁵ PERKIM Bahagian Pahang (1996). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1995," *op.cit.*, h. 32.

⁴⁶ PERKIM Bahagian Pahang (2000). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Pahang Bagi Tahun 1999," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-29, 1 Ogos, h. 17.

⁴⁷ PERKIM Bahagian Pahang (1998). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1997," *op.cit.*, h. 40.

⁴⁸ *Berita Harian* (1989). "PERKIM Pilih Lima Kampung Bimbingan," 2 September, h. 17.

⁴⁹ PERKIM Bahagian Pahang (1998). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1997," *op.cit.*, h. 40.

kemudahan asas, pertanian dan ternakan bagi sesebuah kampung yang dilawatinya. Cara ini adalah lebih berkesan kerana dapat mengetahui secara langsung setiap permasalahan yang timbul di kalangan mereka. Dengan kaedah ini, setiap masalah yang mereka hadapi seperti memerlukan bekalan elektrik, keperluan peralatan pertanian dan bekalan air akan diketahui. Oleh itu, PERKIM akan memaklumkan kepada pihak-pihak tertentu agar setiap masalah yang mereka hadapi dapat diselesaikan.⁵⁰

Sempena dengan lawatan juga, pernah diadakan aktiviti ibadah korban seperti mana yang diadakan di Pusat Latihan Orang Asli Paya Bungor, Kuantan.⁵¹

Bagi menjaminnya keberlangsungan dakwah dalam bentuk kebajikan kepada masyarakat Orang Asli, PERKIM telah menubuhkan jawatankuasa di perkampungan yang tertentu yang dikenali sebagai Jawatankuasa Muhibah. Ia merupakan suatu pendekatan baru untuk menyampaikan dakwah. Jawatankuasa Muhibah ini ditubuhkan di kampung-kampung Orang Asli yang berjiran dengan kampung orang Melayu. Tujuannya supaya dakwah dapat disampaikan secara tidak langsung melalui projek-projek kebajikan dan wujudnya persefahaman antara masyarakat Orang Asli dengan orang Melayu. Antara kampung yang telah diwujudkan jawatankuasa tersebut iaitu Kg. Pantos, Teluk Gunung, Harung, Sg. Temetong dan Beletik di Lipis, Kg. Sg. Bangkong dan Sg. Berjuang di Jerantut dan Sg. Mas di Kuantan.⁵²

Untuk menunjukkan Islam sebagai agama yang mementingkan tolong menolong dan sebagai agama nasihat, aktiviti gotong royong membersihkan kawasan dan kelas motivasi kepada anak-anak Orang Asli turut diadakan di perkampungan Orang Asli seperti di Kampung Sg. Berjuang dan Sg. Bangkong, Jerantut.⁵³ Malah, di Sg. Temetong, Lipis, PERKIM pernah mengadakan gotong royong membersihkan tanah perkuburan.⁵⁴

⁵⁰ PERKIM Bahagian Pahang (1996). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Pahang Bagi Tahun 1995," *op.cit.*, h. 22.

⁵¹ PERKIM Bahagian Pahang (1998). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Pahang Bagi Tahun 1997," *op.cit.*, h. 17.

⁵² PERKIM Bahagian Pahang (1997). "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Tahun 1996," *op.cit.*, h. 20.

⁵³ PERKIM Bahagian Pahang (1996). "Laporan Tahunan PERKIM Daerah-daerah Bagi Tahun 1995," *op.cit.*, h. 32.

⁵⁴ PERKIM (1996). "PERKIM Pahang Aktif," *Suara PERKIM*, Keluaran 2, Kuala Lumpur: PERKIM, h. 11.

Di samping mengadakan gotong royong membersihkan kawasan, PERKIM turut mengadakan gotong royong bagi menjayakan majlis perkahwinan Saudara Baru seperti mana diadakan di Kg. Gabong, Sg. Gapoi,⁵⁵ Kg. Sg. Penjuring dan Hulu Parih, di Bentong.⁵⁶

Selain daripada itu, bagi meraikan mereka yang telah memeluk agama Islam, PERKIM telah mengadakan majlis berkhatan. Majlis tersebut pernah diadakan di Kampung Sg. Mas, Kuantan di mana seramai 23 orang telah terlibat dalam program ini.⁵⁷

Bagi mengeratkan silaturahim dan mewujudkan kemesraan dengan masyarakat Orang Asli, lawatan muhibah ke perkampungan telah dilakukan seperti ke Kg. Sg. Gapoi dan Gabong bagi meninjau masalah Saudara Baru serta perkara yang berkaitan dengan kebajikan, di samping mengadakan majlis berbuka puasa.⁵⁸ Di sesetengah tempat, bantuan kewangan sebanyak RM400.00 telah diberikan kepada penduduk kampung untuk tujuan majlis berbuka puasa, umpamanya bantuan yang diberikan kepada penduduk Kg. Pantos, Harong dan Sg. Padi, Lipis.⁵⁹

Di samping itu, PERKIM juga turut menganjurkan hari keluarga. Antara aktiviti kebajikan yang diadakan sempena dengan hari tersebut ialah gotong royong dan sukan rakyat seperti mana yang diadakan di Sg. Mas, Kuantan.⁶⁰

Sebelum menjelang hari raya, PERKIM juga turut memberi sumbangan kepada setiap keluarga Muslim di sesebuah perkampungan supaya mereka turut merasai suasana berhari raya, contohnya bantuan kepada penduduk Kampung Bt. 55, Maran⁶¹ dan Sg. Mas, Kuantan.⁶² Di samping itu,

⁵⁵ PERKIM Bahagian Pahang (1998), "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1997," *op.cit.*, h. 35

⁵⁶ PERKIM Bahagian Pahang (2000), "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1999," dalam Mesyuarat Agung Tahunan PERKIM Bahagian Negeri Pahang Kali Ke-28, 9 Julai, h. 23.

⁵⁷ PERKIM Bahagian Pahang (1998), "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1997," *op.cit.*, h. 28.

⁵⁸ *Ibid.*, h. 35.

⁵⁹ *Ibid.*, h. 43.

⁶⁰ PERKIM Bahagian Pahang (1996), "Laporan Tahunan PERKIM Bahagian Pahang Bagi Tahun 1995," *op.cit.*, h. 22.

⁶¹ *Ibid.*, h. 37.

⁶² PERKIM Bahagian Pahang (1997), "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1996," *op.cit.*, h. 31.

sambutan majlis jamuan hari raya turut diadakan seperti di Kg. Sg. Padi dan Sg. Temetong di Lipis.⁶³

Selain daripada itu, bantuan lain turut dihulurkan oleh PERKIM seperti bantuan kepada Tabung Keluarga Tua Islam seperti kepada Orang Asli di Pusat Latihan Orang Asli Paya Bungor, menyampaikan zakat seperti di Kg. Harong, Pantos dan Sg. Padi, Lipis.⁶⁴ Di samping itu, bantuan pakaian terpakai dan pemberian makanan turut dihulurkan kepada masyarakat Orang Asli seperti mana bantuan kepada penduduk Kg. Sg. Temetong, Lipis.⁶⁵

Berdasarkan data-data di atas, dapat disimpulkan bahawa kedua-dua pendekatan dakwah yang dilakukan dilaksanakan sama ada kepada mereka yang belum Islam mahupun kepada yang telah diIslamkan. Daripada dua sasaran tersebut, penumpuan dakwah lebih banyak ditumpukan kepada mereka yang telah memeluk agama Islam. Daripada dua pendekatan dakwah tersebut pula, pendekatan dakwah melalui kebajikan lebih ditekankan oleh organisasi ini. Oleh itu, amat sinonimlah pertubuhan ini dinamakan sebagai Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia kerana hala tuju dakwahnya lebih banyak ditumpukan dalam bentuk kebajikan.

PENDEKATAN DAKWAH PETAMA

Penubuhan PETAMA adalah kesinambungan daripada program rehlah yang dianjurkan oleh Yayasan Pahang dalam misi dakwahnya kepada masyarakat Orang Asli selama dua minggu yang melibatkan pelajar-pelajar tajaannya yang sedang menuntut di Institut Pendidikan Tinggi Awam (IPTA) dan Institut Pendidikan Tinggi Swasta (IPTS).⁶⁶ Setelah menyedari ianya kurang efektif dari segi pencapaiannya, maka Yayasan Pahang dengan kerjasama JHEOA telah menubuhkan PETAMA pada awal Januari 1998.⁶⁷

⁶³ PERKIM Bahagian Pahang (2001). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 2000," *op.cit.*

⁶⁴ PERKIM Bahagian Pahang (1997). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1996," *op.cit.*, h. 45.

⁶⁵ PERKIM Bahagian Pahang (1996). "Laporan Tahunan PERKIM Cawangan Daerah-daerah Bagi Tahun 1995," *op.cit.*, h. 32.

⁶⁶ PETAMA (1997). "Minit Mesyuarat Bahagian Hal Ehwal Korporat Yayasan Pahang". Kuantan: Yayasan Pahang, 12 Jun.

⁶⁷ PETAMA (t.t), "Program Pembangunan Tamadun Masyarakat Orang Asli (PETAMA)". Kuantan: PETAMA, h. 1.

Ia dibina tengah pusat bandar Kuantan yang berlokasi di No. 13, Lorong Bukit Ubi 11, Jalan Lim Hoe Lek, Kuantan. Penubuhannya adalah hasil cetusan idea Datuk Seri Adnan bin Yaakob ketika menjawat jawatan Exco Pendidikan dan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Pahang.⁶⁸

Dorongan untuk menubuhkan PETAMA juga adalah ekoran daripada pertambahan bilangan masyarakat Orang Asli di Negeri Pahang dari semasa ke semasa. Oleh itu, kerajaan bertanggungjawab untuk tidak membiarkan mereka ketinggalan serta tercicir dari arus pembangunan. Mereka perlu maju dan bergerak seiring dengan kaum lain sama ada dalam aspek agama, sosial dan ekonomi.⁶⁹

Untuk menjadikan masyarakat Orang Asli maju dan bergerak seiring dengan kaum lain, adalah diharapkan dengan tertubuhnya PETAMA ini akan tercapailah matlamat-matlamat yang digariskan seperti berikut.⁷⁰

- Melatih remaja masyarakat Orang Asli untuk menjadi pendakwah dan pemimpin masyarakat serta sebagai ejen perubahan di kawasan masing-masing. Seterusnya mereka berpeluang untuk menyertai arus pembangunan negara di samping mempertingkatkan kebolehan mereka bersaing dengan kaum-kaum lain di negara ini.
- Membimbing serta mentarbiahkan pelajar atau peserta program supaya mereka dapat menguasai ilmu agama, sosial dan budaya seterusnya menjadi tempat rujukan masyarakat setempat bagi mendapatkan nasihat dan tunjuk ajar dalam perkara berkaitan agama Islam.
- Mendedahkan mereka kepada kemajuan dan pembangunan yang telah dilaksanakan oleh kerajaan agar mereka tidak ketinggalan daripada arus perkembangan dan kemajuan tersebut.

Untuk mencapai matlamat tersebut, maka aktiviti-aktiviti dakwah dalam bentuk pendidikan telah ditumpukan oleh PETAMA. Pendidikan ini terbahagi kepada dua bentuk iaitu pendidikan Islam dan pendidikan tentang pembangunan negara.

⁶⁸ PETAMA (1998). "Risalah Umum PETAMA". Kuantan: PETAMA.

⁶⁹ Temu bual dengan En. Razi b. Musa, Pengurus PETAMA, di PETAMA, Kuantan, pada 24 Ogos 2004, pukul 12.15 tengahari.

⁷⁰ PETAMA (t.t), *op.cit.*, h. 1. Juga temu bual dengan En. Razi b. Musa, *ibid.*

a. Pendidikan Islam

Pendidikan Islam telah diberikan dalam dua peringkat iaitu peringkat persediaan dan lanjutan. Peringkat persediaan berlangsung selama satu tahun. Modul yang didedahkan kepada mereka di tahap ini ialah Tauhid, Fiqh, al-Qur'an/Iqra' Akhlak dan Adat Resam Masyarakat Islam Malaysia. Antara asas dalam Modul Tauhid ialah mempelajari aspek rububiyah, uluhiyyah, Rukun Islam dan Iman. Modul Fiqh pula mempelajari taharah, solat, wirid dan zikir selepas solat, tahlil dan doa, pengurusan jenazah dan halal dan haram dalam Islam. Manakala bagi modul al-Qur'an pula disediakan bacaan kaedah iqra' dan mashaf uthmani serta hafalan juzuk amma. Sementara modul Akhlak pula membincangkan adab-adab harian, doa harian dan kebersihan.⁷¹

Manakala di peringkat lanjutan ianya berlangsung selama tiga bulan. Di peringkat ini, pelajar-pelajar akan didedahkan dengan modul Metodologi dan Psikologi Pendidikan Tilawah, Pengajian al-Qur'an, *Public Speaking*, Metodologi Pengajaran Fardu Ain, Metodologi Dakwah dan Fardu Ain Lanjutan. Melalui modul Metodologi dan Psikologi Pendidikan Tilawah, pelajar didedahkan dengan kaedah iqra'. Manakala bagi modul Pengajian al-Qur'an, pelajar didedahkan mengenal huruf hijaiyyah, mengenal pasti perbezaan bunyi huruf, mempelajari tajwid, degung dan sebagainya. Sementara modul *Public Speaking* pula didedahkan dengan latihan mental, mempengerusikan majlis, kultum⁷² dan alu-aluan. Sementara bagi modul Metodologi Pengajaran Fardu Ain dan Fardu Ain lanjutan pula, pelajar didedahkan dengan rukun-rukun agama, hukum-hukum dalam Islam, perkara berkaitan fiqh, penyempurnaan solat, pengurusan jenazah, bab munakahat dan muamalat.⁷³ Sementara itu, bagi modul Metodologi Dakwah, pelajar didedahkan dengan teknik-teknik berdakwah dan kesilapan-kesilapan yang sering dilakukan oleh pendakwah.⁷⁴

⁷¹ PETAMA (2003). "Kurikulum Peringkat Tamhidi dan Talhiqi." Kuantan: AQFA Bahagian Akademik, h. 5-8.

⁷² Dalam latihan kultum, pelajar didedahkan untuk mengetuai bacaan Yasin, mengendalikan majlis tahlil, membaca doa dan memberi kuliah atau tazkirah. Pendedahan ini akan membantu pelajar menghadapi situasi sebenar lebih-lebih lagi di perkampungan mereka kelak apabila berhadapan dengan penduduk kampung. Lihat PETAMA (2003). "Modul Public Speaking." Kuantan: AQFA Bahagian Akademik, h. 1-5.

⁷³ PETAMA (2003). "Kurikulum Peringkat Tamhidi dan Talhiqi," *op.cit.*, h. 9-16.

⁷⁴ Temu bual dengan En. Razi bin Musa, *op. cit.*

Di samping mempelajari ilmu dalam kelas, mereka juga memperoleh ilmu di luar kelas dengan menghadiri dan mengikuti majlis keagamaan seperti ceramah Maulidur Rasul, Israk Mikraj, program Ihya' Ramadhan, Majlis Tilawah al-Qur'an dan sebagainya.⁷⁵

Malah dalam situasi tertentu untuk mendapatkan ilmu melalui pengalaman, jabatan kerajaan dan orang perseorangan sering menjemput pelajar PETAMA untuk menghadiri majlis yang diadakan dan akan memberi penghormatan kepada para peserta PETAMA untuk mengendalikan bacaan doa dan bacaan Yasin seperti dalam majlis solat hajat, tahlil, kenduri kesyukuran dan sebagainya. Dengan pendedahan ini diharapkan ia akan membantu pelajar menghadapi situasi sebenar untuk berhadapan dengan penduduk kampung mereka.⁷⁶

Bagi memantapkan tugas pelajar mereka yang dilantik sebagai pembantu penggerak masyarakat, pihak PETAMA telah menganjurkan beberapa siri kursus yang bertujuan untuk memantau perkembangan dan aktiviti yang telah dijalankan oleh mereka serta membantu mereka mengatasi masalah yang dihadapi. Di dalam kursus tersebut, sesi perbincangan, penerangan, ceramah, bengkel, latihan dan praktikal serta dialog telah diadakan.⁷⁷

b. Pendidikan Tentang Pembangunan Negara

Pendidikan ini diperoleh melalui kursus-kursus yang dihadiri oleh para peserta untuk mengetahui pembangunan yang telah dikecap oleh negara seperti kursus kenegaraan, kualiti dan pengurusan. Kursus ini biasanya ditaja oleh JHEOA yang diadakan di Yayasan Pahang atau di luar Kuantan.⁷⁸

Di samping itu, para peserta didedahkan dengan realiti pembangunan sebenar dengan membuat lawatan ke kawasan-kawasan tertentu atau diistilahkan sebagai lawatan sambil belajar. Ia diadakan dengan matlamat untuk meluaskan pandangan dan pengetahuan pelajar mengenai tempat-tempat bersejarah yang terdapat di sekitar Negeri Pahang. Para peserta didedahkan dengan tempat-tempat yang sedemikian kerana secara tidak

⁷⁵ PETAMA (1998). "Risalah Umum PETAMA," *op.cit.*

⁷⁶ PETAMA (2003). "Modul Public Speaking," *op.cit.*, h. 1-5.

⁷⁷ PETAMA (2003). "Laporan Kursus Intensif Pembantu Penggerak PETAMA Kali Keenam". Kuantan: PETAMA, h. 2 & 7.

⁷⁸ Temu bual dengan En. Razi b. Musa, Pengurus PETAMA, *op. cit.*

langsung ia boleh melahirkan perasaan cinta kepada negeri dan belajar untuk menghargainya.⁷⁹

Berdasarkan huraian di atas, dapat disimpulkan bahawa, penubuhan PETAMA adalah untuk membentuk pendakwah di kalangan masyarakat Orang Asli dengan memberikan pendidikan yang sewajarnya sama ada secara formal dan tidak formal. Dengan adanya pendakwah tersebutlah, mereka diharapkan akan dapat memajukan masyarakat mereka.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya didapati bahawa usaha dakwah kepada masyarakat Orang Asli di Negeri Pahang telah dilaksanakan oleh beberapa organisasi dakwah. Organisasi dakwah tersebut adalah JAIP, JHEOA Negeri Pahang, PERKIM Bahagian Pahang dan PETAMA. Usaha dakwah yang dilakukan adalah melalui beberapa pendekatan dakwah yang sesuai dengan matlamat organisasi masing-masing.

Bagi JAIP, pendekatan dakwah yang dilakukan ialah dari sudut kebajikan dan pendidikan. Manakala JHEOA Negeri Pahang pula dari sudut pembangunan ekonomi, sosial dan kebajikan. Sementara PERKIM Bahagian Pahang pula dari sudut pendidikan dan kebajikan. Sementara itu, PETAMA pula hanya memfokuskan dakwah dari sudut pendidikan semata-mata.

Daripada pendekatan dakwah yang dilakukan, kajian ini telah menyimpulkan bahawa, terdapat empat pendekatan dakwah yang dilaksanakan kepada masyarakat Orang Asli di Negeri Pahang. Pendekatan dakwah tersebut ialah melalui pendekatan pendidikan, kebajikan, ekonomi dan sosial. Daripada empat pendekatan tersebut, pendekatan pendidikan lebih popular jika dibandingkan dengan pendekatan yang lain.

⁷⁹ PETAMA (1999). "Laporan PETAMA Rehlah Ke Pekan Bandar Diraja". Kuantan: PETAMA.

